

حمایت از انتظارات مشروع سرمایه‌گذار و چالش‌های فراروی آن در حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری

محمدعلی بهمنی*

نجمه تقوی**

چکیده

تصمیمات دیوان‌های داوری در رابطه با رفتار عادلانه و منصفانه حول تعدادی اصول شکل گرفته است که یکی از آنها اصل ثبات است؛ با این توضیح که دول میزبان باید یک چارچوب تقنینی باثبات را از لحاظ تأثیر آن بر سرمایه‌گذاران خارجی حفظ نمایند. زمانی که رفتار دولت میزبان طبق اصل ثبات نباشد، مفهوم انتظارات مشروع و نقض آن وارد حیطه بررسی دیوان داوری می‌شود. رویه داوری سرمایه‌گذاری در خصوص لزوم حمایت از انتظارات مشروع در طی سالیان اخیر از عنای کافی برخوردار شده است، اما حمایت از این انتظارات بدون محدودیت نیست و شرایطی دارد.

کلید واژگان

انتظار مشروع، رفتار عادلانه و منصفانه، ثبات، اتکا معقول، چارچوب حقوقی.

---

* استادیار دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی (نویسنده مسئول).

** کارشناس ارشد حقوق تجارت بین‌الملل دانشگاه شهید بهشتی.

مقدمه

اکثر معاهدات حمایت از سرمایه‌گذاری، استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه را در متن خود پیش‌بینی کرده‌اند. امروزه، رفتار عادلانه و منصفانه تبدیل به مفهومی شده که در اختلافات ناشی از سرمایه‌گذاری بیشترین ارجاع و استناد به آن صورت می‌گیرد. ارائه تعاریف بسیار وسیع در مورد استاندارد تنها راه درک معنای این مفهوم پیچیده و مبهم نیست. روش دیگر، شناسایی موقعیت‌های واقعی و عینی است که در آنها این استاندارد اعمال شده است. با بررسی رویه داوری به این نتیجه می‌رسیم که چند اصل از مصادیق این استاندارد محسوب شده و تحت شمول آن قرار دارند. پرونده‌های بررسی شده به وضوح از نقش بسیار مهمی که مفاهیم انتظارات مشروع سرمایه‌گذار، ثبات و شفافیت در فهم نوین رفتار عادلانه و منصفانه دارند حکایت دارد. مصادیق دیگری که استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه شامل آنها می‌شود عبارتند از ایفای تعهدات قراردادی، رسیدگی عادلانه و رعایت تشریفات قانونی، رفتار با حسن نیت و ممنوعیت از فشار و تهدید (آزادی اراده).^۱

لزوم حمایت از انتظارات مشروع سرمایه‌گذار در بسیاری از آرای داوری مورد تأکید قرار گرفته است. برخی دیوان‌های داوری حمایت از انتظارات مشروع سرمایه‌گذار را به‌عنوان یکی از عناصر برجسته استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه در نظر گرفته‌اند. به‌عنوان مثال در قضیه «ای‌دی‌اف علیه رومانی» دیوان بیان می‌نماید: «دیوان با دیدگاه بیان شده به وسیله سایر دیوان‌ها مبنی بر اینکه انتظارات معقول و مشروع مرتبط با سرمایه‌گذاری از عناصر عمده استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه است، موافق می‌باشد.»^۲ این در حالی است که اکثر دیوان‌های داوری که بر مبنای موافقتنامه تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا) رأی صادر نموده‌اند به این نتیجه رسیده‌اند که عدم رعایت انتظارات مشروع سرمایه‌گذار به وسیله دولت میزبان ناقض رفتار عادلانه و منصفانه نیست؛ بلکه عاملی است که در تعیین نقض یا عدم نقض سایر مؤلفه‌های این استاندارد باید در

1. Dolzer, Rudolf & Schreuer, Christoph, Principles of International Investment Law, Oxford University Press, 2008, pp 219-220.

2. EDF (Services) Limited v. Romania, ICSID Case No. ARB/05/13, Award, 2009, para 216, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016).

نظر گرفته شود.^۱

انتظارات سرمایه‌گذار پایه و اساس هر تصمیم راجع به سرمایه‌گذاری است. لذا شگفت‌آور نیست که انتظارات سرمایه‌گذار در تجزیه و تحلیل اختلافات بین‌المللی راجع به سرمایه‌گذاری نیز دخیل باشد. سرمایه‌گذاران عموماً خواهان ثبات اقتصادی، سیاسی و تقنینی هستند؛ به این مفهوم که دولت میزبان سرمایه بی‌جهت و ناروا انتظارات و اتکا مشروع آنها را نقض نخواهد نمود. اما معقول نیست که انتظار داشته باشیم قوانین هرگز و تحت هیچ شرایطی تغییر نخواهد کرد. لذا باید بین ثبات، امنیت و قابلیت پیش‌بینی برای سرمایه‌گذار خارجی با حق مقررات‌گذاری دولت میزبان در جهت نفع عمومی توازن و تعادل ایجاد شود. حقوق بین‌الملل باید مؤسس و مروج تحولات تنظیمی‌ای باشد که موجب توسعه پایدار از خلال تغییر در مقررات اقتصادی، محیطی، بهداشتی و ایمنی هستند. در حالی که امنیت و ثبات برای سرمایه‌گذاران اهمیت بسیاری دارند، کارکرد حقوق بین‌الملل این نخواهد بود که دولت‌ها را الزام نماید که برای تغییرات تقنینی که موجب توسعه پایدار هستند یا شهروندان را در برابر استفاده زیان‌بار از مال حمایت می‌نماید، غرامت پرداخت نمایند. در این زمینه دالزر یادآور می‌شود: «اتکا بر ساختارهایی که تقویت‌کننده توسعه‌نیافتگی هستند تحت حقوق بین‌الملل مدرن شایسته حمایت نیستند؛ برای ترتیبات داخل در این دسته، ریسک‌های موجود احتمالاً باید بر سرمایه‌گذار تحمیل شود.»^۲

در حال حاضر اینکه انتظارات برآورده نشده سرمایه‌گذاری، در برخی شرایط می‌تواند، مبنای ادعا تحت معاهدات بین‌المللی حمایت از سرمایه‌گذاری باشد، مورد پذیرش واقع شده است. اما نمی‌توان بدون در نظر گرفتن حق قانون‌گذاری دولت میزبان، حکم به حمایت از هرگونه انتظار سرمایه‌گذار خارجی نمود و باید شرایط و محدودیت‌هایی بر حمایت از این انتظارات وضع شود. لذا سؤال اصلی که این نوشتار در پی پاسخ به آن است این است که شرایط و خطوط تراز این حمایت چیست؟ آیا هر انتظاری، صرف نظر از مبنای شکل‌گیری آن و شرایط و اوضاع و احوال

1. Dumberry, Patrick, The Protection of Investor's Legitimate Expectations and the Fair and Equitable Treatment under NAFTA Article 1105, *Journal of International Arbitration* 31, no.1, 2014, p72, available at: <http://www.papers.ssm.com/> (last visited on 21/8/2016)

2. Dolzer, Rudolf, *New Foundations of the Law of Expropriation of Alien Property*, *The American Journal of International Law*, Vol. 75, No. 3, 1981, p587, available at: <https://www.jstor.org/> (last visited on 21/8/2016)

باید تحت حمایت قانونی قرار گیرد؟ به نظر می‌رسد در پاسخ به این سؤال می‌توان این گونه فرض نمود که نمی‌توان بدون در نظر گرفتن حق مقررات‌گذاری دولت میزبان، حکم به حمایت از هرگونه انتظار سرمایه‌گذار خارجی نمود و باید شرایط و محدودیت‌هایی بر حمایت از این انتظارات وضع شود.

با توجه به رویه داوری سرمایه‌گذاری شرایط حمایت از انتظارات را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم نمود: ۱) اتکا معقول سرمایه‌گذار بر انتظارات؛ ۲) مشروعیت انتظارات؛ که با توجه به این دو دسته کلی، مطالب این نوشتار در قالب دو مبحث تحت عناوین مذکور ارائه خواهد شد.

مبحث اول: اتکا معقول سرمایه‌گذار بر انتظارات

برای اینکه انتظارات سرمایه‌گذار خارجی مورد حمایت قرار گیرند، باید مورد اتکا وی واقع شده و این اتکا، معقول باشد. اتکا زیان‌بار بر انتظارات به‌عنوان یک مؤلفه قطعی تجزیه و تحلیل انتظارات مشروع در آراء اخیر سرمایه‌گذاری مطرح نشده است، اگرچه در اکثر قضایا، سرمایه‌گذار به سرمایه‌گذاری‌ای اشاره نموده است که از نظر زمانی، پس از رفتار دولتی منتهی به انتظار مشروع صورت گرفته است. از این منظر نیز می‌توان به این عامل نگریست که در قضایای سرمایه‌گذاری بین‌المللی بحث در خصوص نیاز به نشان دادن اتکا وارد نیست؛ زیرا، تا زمانی که خساراتی وارد نشود پروسه داوری شروع نمی‌شود و دشوار است موقعیتی را تصور کنیم که اتکایی ادعا نشده است و خسارت مورد حکم واقع شده است. دیوان در قضیه «ساندربرد» اتکا زیان‌بار را به‌عنوان عنصر لازم ادعای انتظارات مشروع در نظر می‌گیرد.^۱ در قضیه «بایواتر» هم به این شرط اشاره شده است.^۲

دیوان‌های داوری عموماً تأکید نموده‌اند که انتظارات برای اینکه تحت حمایت استاندارد رفتار

1. "[T]he concept of "Legitimate Expectations" relates, within the context of the NAFTA framework, to a situation where a contracting Party's conduct creates reasonable and justifiable expectations on the part of an investor (or investment) to act in reliance on said conduct, such that a failure by the NAFTA Party to honor those expectations could cause the investor (or investment) to suffer damages (para147).

2. Biwater Gauff (Tanzania) Ltd v United Republic of Tanzania ICSID Case No ARB/05/22, Award, 24 July 2008, para602, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

عادلانه و منصفانه قرار گیرند باید هم از لحاظ عینی و هم از لحاظ ذهنی «معقول» باشند.^۱ از جنبه عینی، دیوان‌های داوری باید این نکته را مدنظر قرار دهند که آیا یک سرمایه‌گذار کوشا یا محتاط، یعنی سرمایه‌گذاری که همه شرایط موجود را در نظر می‌گیرد می‌توانست انتظارات ادعا شده را داشته باشد. در مقابل، یک انتظار از لحاظ ذهنی غیرمعقول خواهد بود، اگر چنین انتظاری با دانسته‌های شخص نسبت به قانون و یا اظهارات صورت‌گرفته به وسیله دولت میزبان در تعارض باشد. لذا سرمایه‌گذار نمی‌تواند استدلال نماید که سرمایه‌گذاری او صرفاً به دلیل قوانین، سیاست‌ها یا رویه‌هایی که در زمان سرمایه‌گذاری وجود داشته و او از آنها آگاه بوده یا می‌بایست آگاه می‌بود با شکست مواجه شده است.^۲

اما سؤالی که مطرح می‌شود این است که دیوان داوری برای تعیین معقول بودن اتکای سرمایه‌گذار بر انتظاراتش، باید چه عواملی را در نظر بگیرد؟ به نظر می‌رسد با توجه به رویه داوری می‌توان این عوامل را به سه دسته کلی تقسیم کرد، به این شرح: (۱) اتکای سرمایه‌گذار بر چارچوب حقوقی دولت میزبان در زمان سرمایه‌گذاری (۲) سطح توسعه و شرایط دولت میزبان (۳) رفتار سرمایه‌گذار خارجی؛

گفتار اول: اتکا سرمایه‌گذار بر چارچوب حقوقی دولت میزبان در زمان سرمایه‌گذاری

دیوان «سالوکا» سابقه مهمی در این زمینه ایجاد نموده است: «قلمروی حمایت معاهده از سرمایه‌گذاری خارجی در برابر رفتار ناعادلانه و غیرمنصفانه نمی‌تواند منحصر به واسطه

۱. اصطلاح «معقول» هم به‌عنوان مترادف اصطلاح «مشروع» به کار برده شده است و هم برای اشاره به یک ویژگی اضافی که انتظارات مشروع باید داشته باشد:

See, for Example, *International Thunderbird Gaming Corporation v. Mexico*, NAFTA/UNCITRAL, Award, 26 January 2006, para.147 (Defining Legitimate Expectations as 'Reasonable and Justifiable Expectations'); *Jan de Nul N.V. and Dredging International N.V. v. Egypt*, ICSID Case No. ARB/04/13, Award, 6 November 2008, para.186 ('Reasonable and Legitimate' Expectations); *Continental Casualty Company v. Argentina*, ICSID Case No. ARB/03/9, Award, 5 September 2008, para.260 ('Reasonable Legitimate Expectations'); *Total S.A. v. Argentina*, ICSID Case No. ARB/04/01, Decision on Liability, 27 December 2010, para.333 (Reasonable and hence Legitimate Expectations); *Grand River Enterprises Six Nations Ltd et al. v. USA*, NAFTA/UNCITRAL, Award, 12 January 2011, paras.140-141 (Reasonable or Legitimate Expectations'), available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

2. Tellez, Felipe Mutis, Conditions and Criteria For The Protection of Legitimate Expectations Under International Investment Law, ICSID Review Journal, 2012, p3, available at: www.oxfordjournals.org/ (last visited on 21/8/2016)

ملاحظات و انگیزه‌های ذهنی سرمایه‌گذار خارجی تعیین شود.^۱ در واقع هرگونه امید و انتظار سرمایه‌گذار خارجی مورد حمایت واقع نمی‌شود، بلکه طبق بیان «دالزر»: «مشروعیت انتظارات سرمایه‌گذار بستگی به وضعیت عینی قانون در زمان سرمایه‌گذاری دارد.»^۲ همان‌گونه که مشخص است برای بررسی انتظارات سرمایه‌گذار دو عامل باید در نظر گرفته شود: (۱) وضعیت قانون (۲) زمان سرمایه‌گذاری.

بند اول: چارچوب حقوقی دولت میزبان

مفهوم انتظارات مشروع بیانگر انتظار سرمایه‌گذار خارجی نسبت به ثبات چارچوب تقنینی دولت میزبان است، اما این چارچوب از عناصر مختلفی تشکیل شده است. آنچه در این گفتار مورد بررسی قرار می‌گیرد این است که آیا سرمایه‌گذار بر مبنای هریک از این اجزاء می‌تواند ادعای نقض انتظارات مشروع را نماید یا خیر؟ به منظور ارزیابی درجه واقعی حمایت از انتظارات مشروع، باید میان دو دسته از موقعیت‌ها تفکیک قائل شد: (۱) موقعیت‌هایی که انتظارات صرفاً بر مبنای قوانین و مقررات دولت میزبان است. (۲) موقعیت‌هایی که انتظارات بر مبنای اظهارات و تضمین‌های خاص دولت میزبان در برابر سرمایه‌گذار است.

الف) تضمین‌های عام موجود در قوانین و مقررات دولت میزبان

در این حالت هیچ تضمین رسمی یا غیررسمی وجود ندارد، بلکه تنها قانون، آیین‌نامه و رویه قضایی است که موجد انتظاراتی در سرمایه‌گذار خارجی شده است. اکثر دیوان‌های داوری در آراء خود در رابطه با تعهد دولت میزبان نسبت به حفظ ثبات، نوعی تعهد خاص به وسیله دولت میزبان در برابر سرمایه‌گذار را لازم دانسته‌اند. اما برخی این دیدگاه را اتخاذ نموده‌اند که تعهد ثبات در مورد قوانین و مقررات دولت میزبان هم وجود دارد. اما می‌توان تقسیم‌بندی دیگری را نیز در خصوص رویکرد گروه دوم اعمال نمود. برخی دیوان‌های داوری تعهد به ثبات را تعهدی مطلق می‌دانند؛ به این مفهوم که تعهد به حفظ ثبات، تعهدی است که صرف نظر از شرایط و

1. Saluka Investments B.V. v. The Czech Republic, UNCITRAL, Partial Award, mar 17 2006, para304, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

2. Dolzer, Rudolf, **Fair and Equitable Treatment: A Key Standard in Investment Treaties**, International Lawyer, Vol.39, 2005, p103, available at: <https://www.jstor.org/> (last visited on 21/8/2016)

اوضاع و احوال هیچ موردی برای نقض آن وجود ندارد.

به‌عنوان مثال دیوان «اکسیدنتال» با اشاره به مقدمه معاهده دوجانبه حمایت از سرمایه‌گذاری به این نتیجه می‌رسد: «ثبات چارچوب حقوقی و تجاری عنصر اساسی استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه است»^۱ و «مطمئناً تعهد به عدم تغییر و اصلاح محیط حقوقی و تجاری که سرمایه‌گذاری در آن صورت گرفته است، وجود دارد.»^۲ در قضیه «سی‌ام‌اس» دیوان بر مبنای مقدمه معاهده دوجانبه حمایت از سرمایه‌گذاری اظهار داشت: «محیط تجاری و حقوقی بایثبات عنصر اساسی رفتار عادلانه و منصفانه است.»^۳ اما باید گفت اشاره بدون قید و شرط به الزام ثبات تحت استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه، تعهداتی را بر دول میزبان بار خواهد نمود که «نامناسب و غیرواقعی»^۴ است.

اشاره مقدمه معاهده به نیاز به حفظ یک چارچوب بایثبات، برای تحمیل چنین تعهد سنگینی بر دولت میزبان کافی نیست.

گروه دوم معتقد به نیاز به حفظ انعطاف‌پذیری محیط تنظیمی هستند. طبق این رویکرد، فهم درست از رفتار عادلانه و منصفانه این است که تعادل و توازن بین حمایت از سرمایه‌گذاری و استقلال دولت میزبان برای عمل در راستای نفع عمومی وجود داشته باشد. به‌طور کلی‌تر می‌توان گفت: مفهوم «انصاف»^۵ نشان‌دهنده تعادل و توازن منافع است.^۶ هرگونه شک و تردیدی در خصوص این مسئله که آیا ثبات تعهدی مطلق است یا خیر، به‌واسطه رویه دآوری جدید برطرف شده است. در قضیه «سالوکا» دیوان به‌صورت مکرر به این نکته اشاره می‌کند که هیچ سرمایه‌گذاری نمی‌تواند به‌نحو معقولی انتظار داشته باشد که شرایط غالب در زمان ایجاد سرمایه‌گذاری به‌طور کلی بدون تغییر باقی بماند.^۷

1. Occidental Exploration and Production Company v. The Republic of Ecuador, LCIA Case No. UN3467, Award, 2001, para183, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

2. Ibid, para 191.

3. CMS Gas Transmission Company v. the Republic of Argentina, ICSID Case No. ARB/01/8, May 12, 2005, para274, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

4. Saluka case, para 304.

5. Fairness.

6. Franck, Thomas, Fairness in International Law and Institutions, Oxford University Press, 1995, pp16-18

7. Saluka Case, paras.305- 351.

در قضیه «پارکینگ» دیوان بیان می‌دارد که سرمایه‌گذار باید تلاش مقتضی می‌نمود «او باید پیش‌بینی می‌کرد که ممکن است شرایط تغییر نماید و لذا سرمایه‌گذاری‌اش را به‌گونه‌ای سازماندهی می‌کرد که بتواند آن را با تغییرات بالقوه محیط تنظیمی تطبیق دهد»^۱

اما این اظهارات به این مفهوم نیست که دولت میزبان می‌تواند به شکل خودسرانه‌ای چارچوب تنظیمی را تغییر دهد و سرمایه‌گذار در هیچ حالتی نمی‌تواند ادعای انتظارات مشروع بر مبنای سیستم حقوقی نماید. اگرچه هیچ‌کس نمی‌تواند عدم تغییر چارچوب تقنینی را مفروض بداند اما مسئله اینجا است که آستانه تغییرات تنظیماتی غیرقابل پیش‌بینی و تأثیر آن بر انتظار مشروع سرمایه‌گذار که الزام به پرداخت غرامت به سرمایه‌گذار را ایجاد می‌نماید، تعیین شود.^۲ حتی دیوان‌های داوری که نسبت به امکان ایجاد انتظارات مشروع بر مبنای سیستم حقوقی مواضع محتاطانه‌ای اتخاذ نموده‌اند، این احتمال را کاملاً منتفی ندانسته‌اند. به‌عنوان مثال دیوان «ال پاسو» در این زمینه این‌گونه نظر می‌دهد: «هیچ‌کس نمی‌تواند انتظار مشروعی داشته باشد که چارچوب حقوقی در تقابل با بحران‌های به شدت طاقت‌فرسای اقتصادی بدون تغییر باقی خواهد ماند. هیچ سرمایه‌گذار معقولی نمی‌تواند چنین انتظاری داشته باشد، مگر اینکه تعهدات خاصی در برابر وی صورت گرفته باشد یا اینکه تغییر چارچوب حقوقی کلی باشد»^۳

ب) تضمین‌های خاص صورت گرفته در برابر سرمایه‌گذاران

همان‌گونه که به وسیله دیوان «پی‌اس‌ای‌جی» بیان شده است: «انتظارات مشروع، وجود یک وعده را الزام می‌نمایند که خواهان‌ها بر آن اتکا نمایند تا اظهار دارند که یک حق نیاز به حمایت و رعایت دارد»^۴ تعهدات خاص دولت میزبان در برابر سرمایه‌گذار خارجی ممکن است ناشی از

1. Parkerings-Compagniet AS v Lithuania, ICSID Case No ARB/05/8, Award, 11 September 2007, Para133, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

2. Waelde, Thomas and Kolo, Abba, Environmental Regulation, Investment Protection and 'Regulatory Taking' in International Law, The International and Comparative Law Quarterly, Vol.50, No.4, 2001, pp824-825, available at: <https://www.jstor.org/> (last visited on 21/8/2016)

3. El Paso Energy International Company v. The Argentine Republic, ICSID Case No. ARB/03/15, Award of 31 October 2011, para364, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

4. PSEG Global v. Republic of Turkey, ICSID Case ARB/02/5, Award, 19 January 2007, para241, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

قرارداد سرمایه‌گذاری بین دولت میزبان و سرمایه‌گذار خارجی باشد و یا ناشی از اظهارات و تضمینات مقامات دولتی در برابر سرمایه‌گذار خارجی باشد.

۱. قرارداد سرمایه‌گذاری

به موجب یک قرارداد یکی از اساسی‌ترین انتظارات مشروع سرمایه‌گذار آن است که دولت به تعهدات قراردادی خود یا اصل اوفو بالعقود پایبند باشد. لذا عدم رعایت تعهدات قراردادی به وسیله دولت میزبان می‌تواند موجب نقض استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه و در نهایت معاهده سرمایه‌گذاری شود. اما عمومیت یافتن چنین ساختاری برای همه انواع نقض‌های قراردادی از جمله اختلافات جزئی، خطری است که پذیرش این دیدگاه به دنبال دارد. نقض قرارداد باید به اندازه‌ای جدی باشد که بتوان آن را به سطح معاهداتی ارتقا داد.^۱

زمانی که دیوان «کانتیننتال» انواع فاکتورهایی که سرمایه‌گذار سعی در مبتنی نمودن انتظارات خود بر آنها را داشت تقسیم‌بندی نمود، انتظارات ناشی از قراردادهای در موقعیت برتر حمایتی قرار داد. دیوان رأی داد: «اصلاح و تغییر یک جانبه تعهدات قراردادی به وسیله دولت، به وضوح، سزاوار بررسی بیشتری است (اگر با اظهارات سیاسی و تضمین‌های قانونی کلی مقایسه شود)، در پرتو زمینه، دلایل و تأثیرات، زیرا، آنها قاعدتا حقوق قانونی و بالتبع انتظار برآوردن آنها را ایجاد می‌نمایند».^۲

اما حتی اگر سرمایه‌گذار انتظار داشته باشد که قرارداد اجرا شود، نقض چنین انتظاری فی‌نفسه نمی‌تواند معادل نقض استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه در نظر گرفته شود. پذیرش خلاف این رویکرد به این معنی است که ادعای انتظارات مشروع، استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه را به یک «شرط التزام»^۳ تبدیل می‌نماید، که این رویکرد به سختی می‌تواند قابل دفاع باشد.^۱

1. Tudor, Ioana, *the Fair and Equitable Treatment Standard in International Foreign Investment Law*, Oxford Monographs in International Law, 2008, pp196-200.

2. *Continental Casualty Company v. Argentina*, ICSID Case No. ARB/03/9, Award, 5 September 2008, para261, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

3. Umbrella Clause

شرط التزام، شرطی است که دولت میزبان را متعهد می‌نماید که تعهدات خاص صورت گرفته در برابر سرمایه‌گذار خارجی را رعایت نماید. شرط التزام از سرمایه‌گذاری‌ها حمایت می‌نماید؛ به این شکل که تعهدات صورت گرفته به وسیله دولت میزبان در برابر سرمایه‌گذار خارجی را تحت چتر حمایتی معاهده سرمایه‌گذاری قرار می‌دهد. یک شرط التزام می‌تواند یک ادعای قراردادی را به درجه یک ادعای معاهداتی ارتقا دهد.

۲. اظهارات و تضمینات مقامات دولتی

سرمایه‌گذاران غالباً مفهوم انتظارات مشروع را در موقعیت‌هایی ادعا نموده‌اند که ظاهراً دولت میزبان اظهاراتی نموده یا وعده‌ها و تضمین‌هایی داده است که سرمایه‌گذار بر آنها اتکا نموده و عدم پایبندی به آنها موجب ورود خساراتی به سرمایه‌گذار خارجی شده است. رویه داوری در این مورد کاملاً غنی است و آراء بسیاری را می‌توان یافت با این مضمون که سرمایه‌گذار می‌تواند بر اظهارات دولت میزبان اتکا نماید. رأیی که بسیار مورد استناد قرار می‌گیرد رأی صادره در قضیه «وست منجمنت» است: «رعایت استاندارد [رفتار عادلانه و منصفانه] مرتبط و وابسته است به اینکه رفتار دولت میزبان ناقض اظهاراتی باشد که به‌نحو معقولی مورد اتکا خواهان قرار گرفته است».^۲ رویه داوری نشان می‌دهد که اظهارات صورت‌گرفته به‌وسیله دولت میزبان، اصولاً، قادر به ایجاد انتظاراتی هستند که می‌تواند تحت حمایت رفتار عادلانه و منصفانه قرار گیرد. اما واضح است که همه اظهارات و تضمین‌های دولت میزبان قابلیت ایجاد انتظارات مشروع را ندارند، بلکه باید واجد شرایطی باشند:

۱. **شکل تضمین:** انتظارات افراد ممکن است بر پایه تصمیم رسمی اداری و یا اظهارات غیررسمی اداری باشد. به‌عنوان مثال قضیه «تکمید علیه مکزیک» دیدگاهی را منعکس می‌نماید که به موجب آن طیف وسیعی از رفتارهای دولتی ممکن است موجب انتظارات باشند، که در میان سایر عوامل یک توافق شفاهی بین سرمایه‌گذار و مقامات به چشم می‌خورد.^۳
۲. **صراحت تضمین:** اظهارات و تضمین‌های مورد اتکا باید صریح، بدون ابهام و غیرمشروط

1. Schreuer, Christoph H, **Fair and Equitable Treatment (FET): Interactions with other Standards**, Transnational Dispute Management Journal, Vol.5, 2007, pp89-90, available at: <https://www.transnational-dispute-management.com/> (last visited on 21/8/2016)

2. Waste Management, Inc v The United Mexican States (ICSID ARB(AF)/00/3), Award of 30 April 2004, para98, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

این قسمت از رأی وست منجمنت به‌وسیله دیوان‌های متعاقب فراوانی همراه با تأکید مورد اشاره قرار گرفته است، به‌عنوان مثال می‌توان به قضیه «ای‌دی‌اف علیه رومانی» اشاره نمود: «حمایت از انتظارات مشروع زمانی که رفتار قابل انتساب به دولت ناقض اظهارات صورت‌گرفته توسط او که به‌نحو معقولی مورد اتکا خواهان قرار گرفته باشد، مورد ملاحظه و توجه قرار می‌گیرد.»

3. Técnicas Medioambientales Tecmed, S.A. v. The United Mexican States, ICSID Case No. ARB (AF)/00/2, Award, 2003, para160, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

باشند. سرمایه‌گذاران محق هستند که بر اظهارات یا تضمین‌های صریحی که توسط دولت میزبان مستقیماً در برابر آنها صورت گرفته است و بر مبنای آنها تحریک شده‌اند که سرمایه‌گذاری نمایند، اتکا نمایند.^۱

۳. مخاطب تضمین: انتظارات مشروع تنها می‌توانند، یا حداقل با سهولت بیشتری می‌توانند، بر مبنای اعلام و تضمینی که یک شخص یا گروه کوچکی را مورد خطاب قرار داده است ایجاد شوند در مقایسه با اظهاراتی که کلی هستند و گروه وسیعی را خطاب قرار می‌دهند.^۲

«توماس والد» معتقد است: «یک انتظار مشروع با سهولت بیشتری پذیرفته می‌شود اگر خود سرمایه‌گذار صریحاً تضمین‌های رسمی که رسمیت آن به وضوح آشکار باشد، دریافت نماید.»^۳

هرچه تضمین‌های صورت‌گرفته در برابر سرمایه‌گذار خاص‌تر باشد، احتمال اینکه بتواند مبنای ادعای انتظارات مشروع شود بیشتر است.^۴

۴. قانونی بودن تضمین: در مورد این شرط، عقاید مختلفی ابراز شده است. طبق عقیده برخی اظهارات و تضمین‌ها باید قانونی باشند، یا حداقل، خلاف قانون نباشند. همچنین باید به وسیله یک مأمور ذی‌صلاح که در حیطه صلاحیت خود عمل نموده باشد، صورت گرفته باشد.^۵

در مقابل نظر دیگری به این شرح بیان شده است که درجه حمایت از انتظارات مشروع تحت حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری نسبت به اینکه تضمین دولت میزبان طبق قوانین داخلی بوده است یا خیر تعیین نمی‌شود. دول میزبان نمی‌توانند رفتاری را که منجر به ناکامی انتظارات مشروع شده است توجیه نمایند بر مبنای اینکه انتظار سرمایه‌گذار مبتنی بر تضمین خلاف قوانین داخلی بوده است.^۶

1. Tellez, Felipe Mutis, ibid, p4.

2. Snodgrass, Elizabeth, Protecting Investors' Legitimate Expectations: Recognizing and Delimiting a General Principle, ICSID Review- Foreign Investment Law Journal, Vol.21, 2006, p36, available at: //icsidreview.oxfordjournals.org/ (last visited on 21/8/2016)

3. Thunderbird Separate Opinion, para 31.

4. Yannaca-Small, Katia, Arbitration under International Investment Agreements: A Guide to the Key Issues, Oxford University Press, 2010, p 400.

5. Montt, Santiago, State Liability in Investment Treaty Arbitration (Global Constitutional and Administrative Law in the BIT Generation), Hart Publishing, 2009, p 364.

6. Tellez, Felipe Mutis, ibid, p6.

بند دوم: زمان سرمایه‌گذاری

یکی از مسائل موجود در مورد اصل انتظارات مشروع که سزاوار بررسی ویژه و خاص است، مسئله زمان است: در چه زمانی انتظارات مشروع باید وجود داشته باشند تا شایسته حمایت حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری باشند؟ مطمئناً وضعیت قانون کشور میزبان در زمان سرمایه‌گذاری، نقطه شروع تعیین انتظارات مشروع سرمایه‌گذار خواهد بود. این استدلال در راستای قدرت حاکمیتی هر دولتی به منظور تعیین قوانین و مقرراتش در حیطه محدوده‌های تعیین‌شده به‌وسیله حقوق بین‌الملل می‌باشد.^۱

در همین راستا، دیوان در قضیه «گمی علیه مکزیک» اظهار می‌دارد که وظیفه دیوان ارزیابی این است که آیا رژیم حقوقی موجود در زمان سرمایه‌گذاری نسبت به سرمایه‌گذار اعمال شده است یا خیر و نه اینکه آیا آن رژیم حقوقی، یک رژیم حقوقی مناسب بوده است یا خیر.^۲

برخی دیوان‌ها، صریحاً این دیدگاه کلی را نسبت به مفهوم انتظارات مشروع اعمال نموده‌اند. نظر آنها بر این است که انتظاراتی که سرمایه‌گذار در زمان ایجاد سرمایه‌گذاری داشته است، تعیین‌کننده می‌باشد. سایر دیوان‌های دآوری حتی صریح‌تر به این مسئله اشاره نموده‌اند. به‌عنوان مثال در قضیه «ال‌جی‌اندای علیه آرژانتین» دیوان اظهار می‌نماید: «می‌توان گفت انتظارات منصفانه سرمایه‌گذار ویژگی‌های ذیل را دارند: آنها بر مبنای شرایط پیشنهادی به‌وسیله دولت میزبان در زمان سرمایه‌گذاری هستند.»^۳ طبق بیان دیوان «انرون»: «آنچه به نظر اساسی است، آن است که این انتظارات از شرایطی که به‌وسیله دولت در زمان سرمایه‌گذاری به سرمایه‌گذار پیشنهاد شده است و چنین شرایطی مورد اتکای سرمایه‌گذار در زمان سرمایه‌گذاری قرار گرفته است، نشئت گیرد.»^۴

1. Walter, André von, The Investor's Expectations in International Investment Arbitration, Transnational Dispute Management Journal, Vol. 6, issue 1, March 2009, p22, available at: <https://www.transnational-dispute-management.com/> (last visited on 21/8/2016)

2. Gami Investments, Inc v. United Mexican States, UNCITRAL, 15 November 2004, paras.93, 94, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

3. LG&E Energy Corp., LG&E Capital Corp., and LG&E International, Inc. v. Argentine Republic, ICSID Case No. ARB/02/1, Decision on Liability, 3 October 2006, para130, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

4. Enron Corporation and Ponderosa Assets, L.P. v. Argentine Republic, ICSID Case No. ARB/01/3 (also known as: Enron Creditors Recovery Corp. and Ponderosa Assets, L.P. v. The Argentine Republic), Award, 2007, p262, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

گفتار دوم: سطح توسعه و شرایط دولت میزبان

با توجه به رویه دآوری می‌توان گفت که انتظارات سرمایه‌گذاران باید با توجه به ویژگی‌های خاص جو سرمایه‌گذاری دولت میزبان باشد. کاملاً واضح است که آنچه یک سرمایه‌گذار می‌تواند به‌طور مشروع انتظار داشته باشد، در یک کشور توسعه‌یافته در مقابل یک کشور در حال توسعه یکسان نخواهد بود. در قضیه «دوک انرژی علیه اکوادور» دیوان این‌گونه به این موضوع می‌پردازد: «در تعیین معقول بودن یا مشروعیت (انتظارات سرمایه‌گذاران) باید همه شرایط، نه تنها شامل وقایع حول سرمایه‌گذاری، بلکه شرایط سیاسی، اجتماعی-اقتصادی، فرهنگی و تاریخی غالب در دولت میزبان در نظر گرفته شود.»^۱ در قضیه «بایندر علیه پاکستان»^۲ دیوان حکم می‌نماید: سرمایه‌گذار، سرمایه‌گذاری‌اش را با آگاهی کامل از جو سرمایه‌گذاری که تحت تأثیر «عدم ثبات سیاسی»^۳ بالا بوده است، ایجاد نموده است. لذا خواهان نمی‌توانسته است «انتظارات وسیعی نسبت به ثبات و قابلیت پیش‌بینی به‌نجوی که تحت استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه قابل حمایت باشد، داشته باشد.»^۴

در قضیه «پارکینگ» دیوان صریحاً اشاره نمود که شرایط یک کشور در حال گذار نمی‌تواند، انتظارات مشروع راجع به ثبات محیط سرمایه‌گذاری را توجیه نماید. یک تاجر محتاط باید انتظارات مشروعش را به واسطه درج یک شرط ثبات حفظ می‌نمود.^۵

اما مواردی هم وجود دارد که دیوان‌های دآوری شرایط دولت میزبان و سطح توسعه آن را در نظر نگرفته‌اند. واضح‌ترین مثال در این زمینه قضیه «گمی علیه مکزیک» است. دیوان در این قضیه اظهار می‌نماید: «هیچ عذری مبنی بر اینکه مقرره‌ای هزینه‌بردار است پذیرفته نیست. همچنین کمبود متولیان توانمند یا فرهنگ ناکارآی اجرای قوانین، دفاع محسوب نمی‌شود. چنین مسائلی، چالش‌های حکمرانی است که هر کشوری با آن مواجه است. نقض نفتاً مطمئناً بر مبنای اینکه

1. Duke Energy Electroquil Partners and Electroquil SA v. Ecuador, ICSID Case No. ARB/04/19, Award, 12 August 2008, para 340, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

2. Bayindir Insaat Turizm Ticaret Ve Sanayi A.Ş. v. Pakistan, ICSID Case No. ARB/03/29, Award, 27 August 2009, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

3. Ibid, para 195.

4. Ibid, para 194.

5. Parkering Case, paras 335-336.

تطبيق دولت ميزبان با قوانينش ممكن است دشوار باشد، توجه نمي‌شود»^۱.

گفتار سوم: رفتار سرمایه‌گذار خارجی

طبق این شرط، باید بررسی شود که آیا سرمایه‌گذار خارجی «با دقت لازم»^۲ رفتار نموده است و می‌توان گفت در شرایط مربوطه چنین انتظاراتی داشته است یا خیر؟ با توجه به رویه داوری می‌توان وظایف سرمایه‌گذار را این‌گونه تقسیم‌بندی نمود:

۱. سرمایه‌گذاری همراه با آگاهی کافی از ریسک: سرمایه‌گذار ملزم است میزان ریسک سرمایه‌گذاری‌اش را پیش از ورود به پروژه سرمایه‌گذاری مربوطه تعیین نماید، تا انتظارات واقع‌بینانه‌ای نسبت به سودآوری آن داشته باشد و لذا هر خسارتی که متعاقباً از ارزیابی نادرست ریسک سرمایه‌گذاری بر وی تحمیل گردد، قابل مطالبه نیست. به‌عنوان مثال در قضیه "ام‌تی‌دی علیه شیلی" شیلی ادعا نمود که به سرمایه‌گذار در خصوص موانع جدی که به واسطه مقررات منطقه‌بندی مطرح شد، هشدار داده شده بود و یک سرمایه‌گذار معقول باید تلاش مقتضی در خصوص آگاهی از این مسائل انجام می‌داد؛ سرمایه‌گذار بر اظهارات مالک شیلیایی زمین با این مضمون که زمین می‌تواند به سادگی دوباره منطقه‌بندی شود بدون درک کافی از قوانین سرمایه‌گذاری خارجی شیلی اتکا نموده است. دیوان نیز با این مواضع دولت شیلی موافقت نمود و خسارت قابل مطالبه به‌وسیله سرمایه‌گذار را ۵۰ درصد کاهش داد.^۳

۲. مدیریت و اجرای سرمایه‌گذاری به‌نحو معقول: چنانچه اثبات شود که خسارات متحمل‌ه در نتیجه مدیریت نادرست سرمایه‌گذاری به‌وسیله سرمایه‌گذار بوده است، نه در نتیجه قانون‌گذاری دولت میزبان، ادعای نقض رفتار عادلانه و منصفانه پذیرفته نخواهد شد. رویه داوری در این زمینه هنوز کامل نشده است، اما به نظر می‌رسد انتظارات خاصی نسبت به رفتار سرمایه‌گذار خارجی در حال شکل‌گیری است: (۱) سرمایه‌گذار باید سرمایه‌گذاری‌اش را به شیوه‌ای مدیریت نماید که قابلیت دوام اقتصادی سرمایه‌گذاری را تضمین نماید. (۲) باید

1. Gami Case, para 94.

2. With Diligence.

3. MTD Equity Sdn. Bhd. and MTD Chile S.A. v. Republic of Chile, ICSID Case No. ARB/01/7, Award, May 25, 2004, paras343-345, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

از محیط تنظیمی که در آن فعالیت می‌کند کاملاً آگاه باشد و تطبیق با هرگونه مقررہ تنظیمی قابل اعمال را تضمین نماید و رایزنی‌های حرفه‌ای مربوطه را انجام دهد؛^۳ زمانی که با مأمورین اداری محلی اختلافاتی ایجاد می‌شود، سرمایه‌گذار ملزم است از جبران‌های محلی موجود که قابلیت تصحیح اشتباه اداری صورت گرفته را دارند، منتفع گردد.^۱

۳. افشای اطلاعات صحیح و کامل: انتظارات سرمایه‌گذار شایسته حمایت نیستند، اگر اظهارات، وعده‌ها و تضمین‌های دولت میزبان در نتیجه تقلب و فریب سرمایه‌گذار خارجی حاصل شده باشد و یا اگر سرمایه‌گذار اطلاعات مربوط به پروژه سرمایه‌گذاری خود را به‌نحو صحیح و کامل در اختیار دولت میزبان قرار نداده باشد. به‌عنوان مثال در قضیه «چمتورا علیه کانادا»^۲ دیوان حکم نمود: «موضع دوپهلوی اتخاذ شده به‌وسیله خواهان نمی‌تواند توجیه‌کننده انتظار معقول یا مشروع باشد».^۳

مبحث دوم: مشروعیت انتظارات سرمایه‌گذار در حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری

اگرچه در نظر گرفتن محدودیت‌ها و شرایطی برای حمایت از انتظارات مشروع در رویه داوری تحسین‌برانگیز است، مشروعیت انتظارات این نکته را یادآور می‌شود که حمایت از انتظارات مشروع بستگی به مسائل اساسی‌تر مربوط به خودسرانه بودن همچون «غیرقانونی بودن»^۴، «غیرمعقول بودن»^۵ و «تناسب»^۶ دارد. به عبارت دیگر، با معرفی مفهوم انتظارات مشروع تفاوت زیادی ایجاد نشده است.^۷ دیوان داوری باید انتظارات نقض‌شده سرمایه‌گذار خارجی را در برابر نفع عمومی دنبال شده به‌وسیله دولت میزبان مورد سنجش قرار دهد و نوعی تعادل و توازن میان انتظارات مشروع سرمایه‌گذار خارجی و حق قانون‌گذاری دولت میزبان ایجاد نماید.

دیوان «سالوکا» این‌گونه به این نکته اشاره می‌نماید: «به منظور تعیین اینکه آیا محروم ساختن

1. Muchlinski, Peter, Caveat Investor? The Relevance of The Conduct of Investor under the Fair & Equitable Standard, International and Comparative Law Quarterly, Vol. 55, Issue.3, July 2006, p547-548, available at: <https://www.jstor.org/> (last visited on 21/8/2016)

2. Chemtura Corporation v. Canada, NAFTA/UNCITRAL, Award, 2 August 2010, available at: <http://www.italaw.com/>(last visited on 21/8/2016)

3. Ibid, para 179.

4. Illegality.

5. Irrationality.

6. Proportionality.

7. Montt, Santiago, ibid, p360.

سرمایه‌گذار خارجی از انتظاراتش معقول و موجه بوده است یا خیر؛ حق مشروع دولت میزبان برای تنظیم مسائل داخلی در جهت منافع عمومی باید در نظر گرفته شود.^۱ این بعد مهم حمایت از انتظارات، علی‌رغم وجود استثناهای قابل توجه^۲، در داوری سرمایه‌گذاری نادیده گرفته شده است.

اما آراء اخیر داوری بر نیاز به بررسی مشروعیت انتظارات سرمایه‌گذار تأکید کرده‌اند. هیچ‌گونه تردیدی نسبت به حق دولت میزبان مبنی بر اتخاذ اقدامات تنظیماتی در راستای اجرای قانون و سایر نمودهای حاکمیت وجود ندارد. اما این حق باید به درستی اعمال شود؛ چنانچه دولت در راستای اعمال این حق خود، چارچوب حقوق و تعهدات قانونی که در آن عمل می‌نماید را نقض نماید، می‌توان گفت اعمال این حق به صورت نافذ و قانونی نبوده است.^۳

لذا دیوان داوری باید مشروعیت اقدام دولت میزبان را بررسی نماید که در گفتار اول این مبحث به آن پرداخته خواهد شد و در گفتار دوم این موضوع مورد بررسی قرار می‌گیرد که چنانچه مشروعیت انتظارات سرمایه‌گذار برای دیوان داوری محرز شد، چه ضمانت اجرایی در اختیار سرمایه‌گذار خارجی خواهد بود.

گفتار اول: بررسی خودسرانه بودن اقدام دولتی

برای اینکه به‌نحو مشروع مسئولیت بر سرمایه‌گذار خارجی تحمیل شود، مقامات دولتی باید طبق برنامه‌های حقوق داخلی چنان‌که به‌وسیله قوانین اساسی و قانون‌گذاری‌ها از قبل تعیین شده است، رفتار نمایند. برخی دیوان‌های داوری رفتار عادلانه و منصفانه را کاملاً مستقل از هرگونه ملاحظات حقوق داخلی تفسیر نموده‌اند. اما این قاعده که حقوق داخلی نباید بهانه فرار از تعهدات بین‌المللی شود، به این معنا نیست که حقوق داخلی در داوری بین‌المللی کاملاً بی‌ربط است. خوانش صحیح از ارتباط میان حقوق داخلی و بین‌المللی این است که غیرقانونی بودن فعلی از

1. Saluka Case, para 305.

۲. برجسته‌ترین استثنا در این زمینه رأی مخالف پروفیسور والد در قضیه ساندربرد است: «چنین حمایتی، غیرمشروط و همیشگی نیست، بلکه مشروط به یک پروسه تعادل و توازن بین نیازهای سیاست عمومی انعطاف‌پذیر و اتکا مشروع بر انتظاراتی است که سرمایه‌گذاری بر مبنای آنها صورت گرفته است.» (پاراگراف ۳۰).

3. Orrego Vicuna, Francisco, Regulatory Authority and Legitimate Expectations: Balancing the Rights of the State and the Individual under International Law in a Global Society, International Law FORUM Du Droit International, Vol.5, Issue.3, 2003, pp190-191, available at: <https://www.researchgate.net/> // (last visited on 21/8/2016)

لحاظ حقوق داخلی، نه شرط لازم و نه کافی برای غیرقانونی بودن آن از لحاظ بین‌المللی است. امروزه دیوان‌های داوری باید رفتار دولت میزبان و به‌طور عمده رفتار نهادهای اداری را بدون مداخله دادگاه‌های داخلی کنترل نمایند. لذا توصیف فعل دولت میزبان (از لحاظ قانونی بودن) می‌تواند قرینه‌ای بر خودسرانه بودن آن در سطح بین‌المللی باشد.^۱ لذا برای بررسی مشروعیت رفتار دولت میزبان در برابر سرمایه‌گذار خارجی، این موضوع در دو حالت قانونی بودن و غیرقانونی بودن رفتار طبق حقوق داخلی بررسی می‌شود.

بند اول: قانونی بودن اقدام دولتی طبق حقوق داخلی

چنانچه اقدام دولتی مورد اعتراض سرمایه‌گذار خارجی به موجب حقوق داخلی قانونی باشد، نتیجه بر مبنای اینکه سیستم حقوق داخلی دولت میزبان مطابق با استانداردهای حداقلی بین‌المللی باشد یا خیر، متفاوت خواهد بود. اما سؤالی که مطرح می‌شود این است که دیوان‌های داوری چگونه این استانداردهای حداقلی بین‌المللی را تعیین خواهند نمود تا سیستم حقوقی دولت میزبان را بر اساس آن ارزیابی نمایند؟ با توجه به فقدان تجربه حقوق بین‌الملل در این خصوص، راهی جزء رجوع به حقوق تطبیقی باقی نمی‌ماند.

الف) عدم تطبیق سیستم حقوقی داخلی با استانداردهای بین‌المللی

این واقعیت که ممکن است یک سیستم حقوقی مادون استانداردهای حداقلی بین‌المللی باشد، واضح‌ترین دلیل توضیح این موضوع است که چرا یک اقدام خاص می‌تواند تحت حقوق داخلی قانونی و به موجب حقوق بین‌الملل غیرقانونی باشد و اینکه چرا ممکن است حقوق داخلی در داوری بین‌المللی غیرمرتبط باشد. با توجه به رویه داوری باید گفت: مگر در صورت شرایط فوق العاده، سرمایه‌گذاران نمی‌توانند راجع به مضمون و محتوای سیستم حقوقی‌ای که داوطلبانه وارد آن شده‌اند شکایت نمایند.^۲

اگرچه احتمال موفقیت ادعایی بر مبنای این حالت کم است اما شاهد استثنایی نسبت به این قاعده کلی هستیم. برخی دیوان‌های داوری استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه را به‌گونه‌ای تفسیر

1. Montt, Santiago, *ibid*, p 310-313.

۲. به‌عنوان نمونه دیوان در قضیه «پلاما» بیان می‌نماید: «البته که خواهان از وضعیت حقوقی بلغارستان در زمان سرمایه‌گذاری آگاه بوده یا باید آگاه می‌بوده است» (پاراگراف ۲۲۰ رأی).

نموده‌اند که در نتیجه آن شاهد ظهور اصلی هستیم که می‌توان از آن با عنوان «حکومت تقریباً کامل» یاد نمود. این اصل سیستمیک، قابل اعمال بر سیستم‌های حقوقی به‌عنوان یک کل، شامل عناصر شفافیت، سازگاری، عدم ابهام، ثبات و قابلیت پیش‌بینی است.

حداقل چهار دیوان «متال‌کلد» با اشاره به عنصر شفافیت^۱، «تکمید» با اشاره به مفاهیم سازگاری و عدم ابهام^۲، «اکسیدنتال» با اشاره به ثبات و قابلیت پیش‌بینی^۳ و «ال‌جی‌اندای» با اشاره به سازگاری، شفافیت، عدم ابهام، ثبات و قابلیت پیش‌بینی^۴ این مسیر را پیش گرفته‌اند.^۵

ب) تطبیق سیستم حقوقی داخلی با استانداردهای بین‌المللی

در این حالت، مرجع داوری در مورد دو نکته به نتیجه رسیده است: (۱) سیستم حقوق داخلی مادون استانداردهای حداقلی بین‌المللی نیست؛ (۲) اقدام مورد بحث به موجب حقوق داخلی قانونی است. در واقع، کاری که دیوان داوری در این حالت انجام می‌دهد، چیزی جز کنترل اعمال صلاحیت‌های اختیاری دولت نیست. در این وضعیت است که دیوان‌های داوری رفتار دولت میزبان را نسبت به استانداردهای حداقلی بین‌المللی مورد سنجش قرار می‌دهند و لذا این بررسی پتانسیل توسعه صلاحیت دیوان داوری را دارد.

دیوان‌های داوری سرمایه‌گذاری در آراء خود به الزاماتی در خصوص فرایند تصمیم‌گیری دولتی اشاره نموده‌اند که عبارتند از:

۱. عدم تبعیض: اقدام دولتی تبعیض‌آمیز است؛ خواه هدف و مقصود آن تبعیض باشد خواه نتیجه و اثر آن.^۶ دیوان «سالوکا» برای اینکه اقدام یا رفتار دولت میزبان تبعیض‌آمیز در نظر گرفته شود، به سه شرط اشاره می‌نماید: «(۱) موارد مشابه (۲) به‌نحو متفاوتی مورد رفتار قرار گیرد (۳) بدون توجیه معقول».^۷

۲. شفافیت: تعهد به شفافیت بر مبنای اصل حسن نیت است. اما نمی‌توان تعریف دقیقی از

1. Almost Perfect Governance.

2. Metalclad Corporation v. The United Mexican States, ICSID Case No. ARB(AF)/97/1, Award, 2003, para 76, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

3. Tecmed Case, para 154.

4. Occidental Case, para 163.

5. LG&E Case, para 131.

6. Montt, Santiago, ibid, p 321.

7. LG&E Case, para 146.

8. Ibid, para 313.

شفافیت ارائه نمود، اگرچه تعهد به قابلیت دسترسی عمومی به اطلاعات مربوط به قوانین در مضمون آن وجود دارد.^۱

پروفسور «توماس والد» در رأی مخالف خود در قضیه «ساندربرد» معتقد است که دولت میزبان متعهد به رعایت درجه بالایی از شفافیت در رابطه خود با سرمایه‌گذار خارجی است و باید به‌گونه‌ای عمل نماید که هرگونه ابهام ناشی از اظهاراتش را از میان بردارد، با این توجیه که هدف حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری حمایت از سرمایه‌گذاران خارجی است.^۲

۳. هماهنگی رفتار مقامات دولتی: ممکن است ادارات و دوائر یا شعب مختلف دولتی در برخورد با سرمایه‌گذار خارجی به‌طور ناسازگار و متناقض عمل نمایند. در این حالت، برخی دیوان‌های داوری میزان تمکین کمتری نسبت به دول میزبان نشان داده‌اند. در قضیه «ام‌تی‌دی» دیوان «ناسازگاری رفتار دو شاخه دولتی در برابر سرمایه‌گذار» را قابل توییح دانست.^۳ دیوان رأی داد: «دولت شیلی متعهد بوده است که به‌طور هماهنگ عمل نماید و سیاست‌هایش را بدون تناقض اعمال نماید، مستقل از اینکه سرمایه‌گذار چقدر کوشا بوده است. تحت حقوق بین‌الملل... دولت شیلی به‌عنوان یک واحد در نظر گرفته می‌شود.»^۴

۴. معقول بودن اقدام دولتی: مورد دیگری که به‌وسیله دیوان‌های داوری مورد اشاره قرار گرفته است، این است که آیا اقدامات دولتی که مطابق حقوق داخلی بوده‌اند، اقداماتی معقول و منطقی نیز بوده‌اند؟

آنچه دیوان در این قسمت به دنبال آن است، طبق بیان دیوان «ساندربرد»: «استبداد در حکومت» است که مدرکی بر «سوء استفاده از حق» است. دولت برای توجیه زیان وارده به سرمایه‌گذار، باید در راستای نفع عمومی عمل نموده باشد و یک ارتباط منطقی و صحیح بین سیاست‌ها و تصمیمات اجرایی و هدف مورد اشاره وجود داشته باشد. دولت طیف وسیعی از اهداف

1. Kotera, Akira, Regulatory Transparency, in Oxford Handbook of International Investment Law, Oxford University Press, 2008, available at: <http://www.oxfordhandbooks.com/> (last visited on 21/8/2016)

2. Fietta, Stephan, International Thunderbird Gaming Corporation v. The United Mexican States: an indication of the limits of the "legitimate expectation" basis of claim under Article 1105 of NAFTA? Transnational Dispute Management Journal, Vol.3, issue.2, 2006, p5, available at: <https://www.transnational-dispute-management.com/> (last visited on 21/8/2016)

3. MTD case, para 163.

4. Ibid, para 165.

را دنبال می‌نماید که قابل پذیرش و مشروع است: بهداشت عمومی، نظم عمومی، اخلاق حسنه، حفظ محیط زیست، حمایت از مصرف‌کننده و ... در نسل معاهدات دوجانبه حمایت از سرمایه‌گذاری، دو شکل کنترل اهداف دولت باید تفکیک شود؛ دیوان بررسی می‌کند که: (۱) آیا منافع ادعایی واقعاً منافع عمومی بوده‌اند؟ (۲) آیا منافع عمومی ادعا شده واقعاً هدف اقدام مورد بحث بوده‌اند؟

۵. متناسب بودن اقدام دولتی: پس از اینکه دیوان داوری دریافت که منافع ادعا شده به‌وسیله دولت میزبان منافع عمومی بوده و هدف اقدام مورد بحث بوده‌اند، باید به این سؤال پاسخ دهد که آیا خسارت تحمیل شده بر سرمایه‌گذار خارجی، با توجه به ماهیت و میزان آن، منصفانه است؟ و آیا در پرتو اهداف مورد نظر دولت متناسب است؟ بررسی تناسب اقدام دولتی به‌وسیله دیوان داوری در واقع یک نوع تجزیه و تحلیل هزینه-منفعت است.^۱ در واقع، معیار تناسب به دنبال بررسی این است که آیا اقدامات مورد بحث متناسب با اهداف مورد ادعا هستند؟ آیا هزینه‌ها بیشتر از منافع نیستند؟

بند دوم: غیر قانونی بودن اقدام دولتی طبق حقوق داخلی

در این قسمت وضعیتی مورد بررسی قرار می‌گیرد که در آن سرمایه‌گذار خارجی ادعا می‌نماید که اقدام دولت میزبان طبق حقوق داخلی غیرقانونی است. در این حالت شاهد نوعی بازنگری قضایی حقوق داخلی به‌وسیله دیوان داوری هستیم. اما برخی دیوان‌های داوری با بیان این مطلب که آنها «دادگاه‌های تجدیدنظر نیستند»^۲، از چنین بازنگری قضایی طفره رفته‌اند.

واضح‌ترین قاعده‌سازی از این دکتترین را می‌توان در قضیه «ای‌دی‌اف» مشاهده نمود، جایی که دیوان اظهار می‌نماید: «هیچ‌گونه صلاحیتی نسبت به بررسی اعتبار قانونی اقدامات ایالات متحده به موجب حقوق اداری داخلی ایالات متحده ندارد. ما در جایگاه یک دادگاه با صلاحیت تجدید نظر نسبت به اقدامات ایالات متحده نیستیم».^۳

از میان سایر دیوان‌هایی که اظهارات مشابهی نموده‌اند می‌توان به «ساندبرد»^۴، «انکانا»^۱،

1. MTD case, para 163.

2. The Non-Courts of Appeal Doctrine.

3. ADF Group Inc. v. United States of America, ICSID Case No. ARB (AF)/00/1, Award, 2003, para 190, available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

4. International Thunderbird Gaming Corporation v. The United Mexican States,

«جنریشن اوکراین»^۲ و «سی‌ام‌ای»^۳ اشاره نمود. اما آیا می‌توان این دیدگاه را تأیید نمود؟ آیا دیوان‌های داوری باید با نادیده گرفتن تمام مسائل حقوق داخلی، حقوق بین‌الملل را اعمال نمایند تا در مورد اختلافات سرمایه‌گذاری تصمیم‌گیری نمایند؟ دیوان‌های داوری در نسل معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری باید افعال و ترک افعال دولت را بدون کمک قبلی دادگاه‌های داخلی طبق استانداردهای حداقلی بین‌المللی بررسی و کنترل نمایند و این عملکرد، در بسیاری موارد، بدون اعمال حقوق داخلی امکان‌پذیر نیست.^۴

نکته کلیدی همان‌طور که دیوان «وست‌منجمنت» بیان می‌نماید این است که حقوق داخلی، زمانی که مورد نیاز باشد، بخشی از صلاحیت ضمنی دیوان‌های داوری می‌شود.^۵

قضیه «متال‌کلد» به‌طور واضح نشانگر لزوم در نظر گرفتن حقوق داخلی است. در این قضیه اختلاف راجع به این بود که آیا مجوز ساخت شهرداری برای عملیات دفن زباله لازم است یا خیر و اینکه آیا شهرداری مربوطه صدور مجوز را به درستی انکار نموده است یا خیر؟ واضح است که این دو نکته کلیدی تنها با رجوع به حقوق عمومی مکزیک قابل تشخیص بود. پس از بررسی حقوق عمومی مکزیک، دیوان به این نتیجه رسید که چنین مجوزی لازم نبوده است و شهرداری به‌طور غیرقانونی آن را انکار نموده است.^۶

گفتار دوم: ضمانت اجرای خدشه به انتظارات سرمایه‌گذار خارجی

چنانچه دیوان داوری به این نتیجه رسید که انتظارات سرمایه‌گذار، انتظارات معقول و مشروعی

¹ UNCITRAL, *Arbitral Award*, Jan 26, 2006, para.125 ('It is not the Tribunal's function to act as a court of appeal or review') available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

1. *EnCana Corporation v. Republic of Ecuador*, LCIA Case No. UN3481, UNCITRAL (formerly *EnCana Corporation v. Government of the Republic of Ecuador*), Award, 2006, para.145 ('[T]his Tribunal is not a court of appeal') available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

2. *Generation Ukraine, Inc. v. Ukraine*, ICSID Case No. ARB/00/9, Award, 16 September 2003, para.20 ('This Tribunal does not exercise the function of an administrative review body') available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

3. *CME Czech Republic B.V. (The Netherlands) v. Czech Republic*, UNCITRAL, Partial Award, September 13, 2001, para.467 ('The Tribunal is not to decide on the Czech Administrative Law aspect of this question') available at: <http://www.italaw.com/> (last visited on 21/8/2016)

4. Montt, Santiago, *ibid*, p 325.

5. *Waste Management*, para 73.

6. *Metalclad Case*, para 79.

هستند، چه ضمانت اجرایی در اختیار سرمایه‌گذار خارجی خواهد بود؟ طبق یک قاعده قدیمی حقوق بین‌الملل که در قضیه «کارخانه خورزو» به آن اشاره شده است: «جبران (برای نقض یک تعهد بین‌المللی) باید تا جایی که ممکن است تمام نتایج فعل غیرقانونی را امحا نماید، و موقعیتی را که اگر آن فعل انجام نمی‌شد، وجود می‌داشت با تمام احتمالات دوباره ایجاد نماید. اعاده عین و وضعیت یا چنانچه امکان‌پذیر نباشد، پرداخت مبلغی معادل ارزش اعاده عینی وضعیت. حکم به خسارات، اگر لازم باشد، برای ضررهای متحمل که تحت پوشش اعاده عینی وضعیت یا پرداخت جایگزین آن قرار نگرفته است»^۱.

در مورد اینکه حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری چگونه باید از انتظارات مشروع حمایت نماید نیز وضعیت به همین صورت است که ذیلاً به بررسی آنها پرداخته می‌شود.

بند اول: اعاده عینی وضعیت

اعاده عینی وضعیت یکی از راه‌های حمایت از انتظارات مشروع است مثل اینکه حکم به ادامه فعلی شود که انتظارات بر مبنای آن شکل گرفته‌اند.

اما باید گفت اجرای چنین جبران‌هایی به اندازه کافی حق حاکمیت دولت میزبان را رعایت نمی‌کند. لذا همان‌گونه که دیوان در قضیه «امین اوپل علیه کویت» اشاره می‌نماید، اگرچه اجرای تعهد به عدم تغییر قوانین از لحاظ قضایی امکان‌پذیر است، پرداخت غرامت جبران معمول نقض شرط ثبات رژیم حقوقی است.^۲

اگرچه پرداخت غرامت روش جبران معمول در آراء سرمایه‌گذاری اخیر است که در آنها انتظارات مشروع مورد شناسایی و حمایت قرار گرفته است (تکمید، امتی‌دی، اکسیدنتال)، اما این آراء احتمال حکم به اعاده عینی وضعیت را منتفی ندانسته‌اند.

در قضایای «تکمید» و «امتی‌دی» غرامت، جبرانی بود که به‌وسیله سرمایه‌گذار مطالبه شده بود. در واقع، اگرچه سرمایه‌گذار در قضیه «تکمید» اعاده عینی وضعیت را به‌عنوان جبران جایگزین خواستار شده بود، مقدمات و اصولاً به دنبال خسارات مالی بود و اعاده عینی وضعیت را کاملاً

1. Case Concerning the Factory at Chorzów (Indemnity) (Ger. v. Pol.), 1928 P.C.I.J. (ser. A), No.17, at 47.

2. 66 I.L.R. 518, 589 et seq. (1982).

غیرممکن دانست و دیوان هم موافقت نمود.^۱ با توجه به آنچه گفته شد، پرداخت غرامت روش معمول و مناسب حمایت از انتظارات مشروع سرمایه‌گذار است.

بند دوم: پرداخت غرامت

پرداخت غرامت روش معمول جبران نقض تعهدات دولت در حقوق بین‌الملل سرمایه‌گذاری و از جمله نقض انتظارات مشروع سرمایه‌گذار می‌باشد. اما سوآلی که مطرح می‌شود این است که چگونه باید انتظارات نابود شده ارزشیابی شوند؟ به عبارت دیگر، در مواردی که هیچ حق واقعی یا قراردادی از سرمایه‌گذار سلب نشده است بلکه فقط انتظارات او (اگرچه مشروع) نقض شده است، غرامت چگونه باید محاسبه شود؟

اگر استاندارد رفتار عادلانه و منصفانه به دلیل نقض انتظارات مشروع سرمایه‌گذار نقض شود، استاندارد قابل اعمال برای تعیین خسارات-طبق قاعده رأی کارخانه خورزو- این است که تمام نتایج فعل غیرقانونی امحا شود و موقعیتی که اگر آن فعل انجام نمی‌شد، وجود می‌داشت با تمام احتمالات، دوباره ایجاد شود. لذا سرمایه‌گذار باید در موقعیتی قرار داده شود که اگر انتظارات او نقض نمی‌شد وجود می‌داشت. اما آیا این به این معنی است که انتظارات سرمایه‌گذار باید برآورده شود؟ برآوردن انتظارات سرمایه‌گذار به این مفهوم خواهد بود که انتظارات معادل حقوق لازم‌الاجرا است، اما انتظارات نسبت به حقوق قانونی از درجه کمتری از الزام به اجرا برخوردار هستند.

راه حل این مورد می‌تواند این باشد که به جای تمرکز بر «عقیم شدن»^۲ انتظارات، «ایجاد»^۳ انتظارات (برآورده نشده) را یک فعل غیرقانونی در نظر بگیریم که منجر به مسئولیت دولت می‌شود. اگر ایجاد ناروای انتظارات به عنوان یک فعل غیرقانونی بین‌المللی در نظر گرفته شود، جبران مناسب باید سرمایه‌گذار را در موقعیتی قرار دهد که هرگز چنین انتظاراتی نمی‌داشت. این به این مفهوم است که تنها هزینه‌های سرمایه‌گذار باید جبران شود و نه منافع مورد انتظار او. لذا غرامت محدود به «خسارات ناشی از اتکا»^۴ خواهد شد و تمام نتایج اتکای سرمایه‌گذار بر انتظاراتی که ناروا انگیزه شده است را از بین می‌برد.^۵

1. Teemed Case, para 183.

2. Frustration.

3. Creation.

4. Reliance-Damage.

5. Walter, André von, ibid, pp 24-25.

نتیجه‌گیری

حمایت از انتظارات مشروع مشروط به شرایطی است و این‌گونه نیست که هرگونه امید و انتظار سرمایه‌گذار خارجی مورد حمایت قرار گیرد. انتظارات سرمایه‌گذار باید مورد اتکا معقول وی واقع شده و نتیجتاً خساراتی متحمل شده باشد؛ باید یک رابطه سببیت بین عدم مراعات انتظارات و خسارات متحمل‌ه موجود باشد. در بررسی معقول بودن اتکا سرمایه‌گذار، سه عامل مرتبط خواهد بود: ۱) اتکا سرمایه‌گذار بر چارچوب حقوقی دولت میزبان در زمان سرمایه‌گذاری ۲) شرایط دولت میزبان ۳) رفتار سرمایه‌گذار خارجی.

وضعیت قانون کشور میزبان در زمان سرمایه‌گذاری، نقطه شروع تعیین انتظارات مشروع سرمایه‌گذار خواهد بود. چارچوب حقوقی دولت میزبان متشکل از تضمین‌های عام موجود در قوانین و مقررات دولت میزبان و تضمین‌های خاص صورت گرفته در برابر سرمایه‌گذاران است. در مقابل انتظارات سرمایه‌گذار نسبت به ثبات چارچوب حقوقی و تجاری، حق قانون‌گذاری دولت میزبان نیز باید لحاظ شود. اما اگرچه هیچ‌گونه تردیدی نسبت به حق دولت میزبان مبنی بر اتخاذ اقدامات تنظیماتی در راستای اجرای قانون و سایر نمودهای حاکمیت وجود ندارد، این حق باید به درستی اعمال شود؛ چنانچه دولت در راستای اعمال این حق خود، چارچوب حقوق و تعهدات قانونی که در آن عمل می‌نماید را نقض نماید، می‌توان گفت اعمال این حق به صورت نافذ و قانونی نبوده است.

فهرست منابع

A) Books

1. Franck, Thomas, **Fairness in International Law and Institutions**, Oxford University Press, 1995.
2. Montt, Santiago, **State Liability in Investment Treaty Arbitration (Global Constitutional and Administrative Law in the BIT Generation)**, Hart Publishing, 2009.
3. Dolzer, Rudolf & Schreuer, Christoph, **Principles of International Investment Law**, Oxford University Press, 2008.
4. Tudor, Ioana, **the Fair and Equitable Treatment Standard in International Foreign Investment Law**, Oxford Monographs in International Law, 2008.
5. Yannaca-Small, Katia, **Arbitration under International Investment Agreements: A Guide to the Key Issues**, Oxford University Press, 2010.

B) Articles

6. Dolzer, Rudolf, **Fair and Equitable Treatment: A Key Standard in Investment Treaties**, International Lawyer, Vol.39, 2005, available at: <https://www.jstor.org/> (last visited on 21/8/2016)
7. Dolzer, Rudolf, **New Foundations of the Law of Expropriation of Alien Property**, The American Journal of International Law, Vol. 75, No. 3, 1981, available at: <https://www.jstor.org/> (last visited on 21/8/2016)
8. Dumberry, Patrick, **The Protection of Investor's Legitimate Expectations and the Fair and Equitable Treatment under NAFTA Article 1105**, Journal of International Arbitration 31, no.1, 2014, available at: <http://www.papers.ssrn.com/> (last visited on 21/8/2016)
9. Fietta, Stephan, **International Thunderbird Gaming Corporation v. The United Mexican States: an Indication of the Limits-of the "Legitimate Expectation" Basis of Claim under Article 1105 of NAFTA?** Transnational Dispute Management Journal, Vol.3, issue.2, 2006, available at: <https://www.transnational-dispute-management.com/> (last visited on 21/8/2016)
10. Muchlinski, Peter, **Caveat Investor? The Relevance of The Conduct of**

- Investor under the Fair & Equitable Standard**, International and Comparative Law Quarterly, Vol. 55, Issue.3, July 2006, available at: <https://www.jstor.org/> (last visited on 21/8/2016)
11. Orrego Vicuna, Francisco, **Regulatory Authority and Legitimate Expectations: Balancing the Rights of the State and the Individual under International Law in a Global Society**, International Law FORUM Du Droit International, Vol.5, Issue.3, 2003, available at: <https://www.researchgate.net/> (last visited on 21/8/2016)
  12. Schreuer, Christoph H, **Fair and Equitable Treatment (FET): Interactions with other Standards**, Transnational Dispute Management Journal, Vol.5, 2007, available at: <https://www.transnational-dispute-management.com/> (last visited on 21/8/2016)
  13. Snodgrass, Elizabeth, **Protecting Investors' Legitimate Expectations: Recognizing and Delimiting a General Principle**, ICSID Review-Foreign Investment Law Journal, Vol.21, 2006, available at: [//icsidreview.oxfordjournals.org/](http://icsidreview.oxfordjournals.org/) (last visited on 21/8/2016)
  14. Tellez, Felipe Mutis, **Conditions and Criteria For The Protection of Legitimate Expectations Under International Investment Law**, ICSID Review Journal, 2012, available at: www.oxfordjournals.org/ (last visited on 21/8/2016)
  15. Waelde, Thomas and Kolo, Abba, **Environmental Regulation, Investment Protection and 'Regulatory Taking' in International Law**, 2001, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 50, No.4, 2001, available at: <https://www.jstor.org/> (last visited on 21/8/2016)
  16. Walter, André von, **The Investor's Expectations in International Investment Arbitration**, Transnational Dispute Management Journal, Vol. 6, issue 1, March 2009, , available at: <https://www.transnational-dispute-management.com/> (last visited on 21/8/2016)